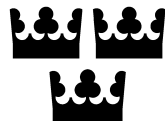

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

11

Förslag till statsbudget för 1999

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagförslag	7
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:677) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	7
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:548) om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott.....	8
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:549) om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring.....	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:550) om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer	10
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:683) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)	11
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:718) om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.....	12
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer.....	13
3	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	15
3.1	Omfattning	15
3.1.1	Förändringar inom utgiftsområdet med anledning av ålderspensionsreformen	15
3.2	Utgiftsutveckling.....	16
3.3	Resultatbedömning.....	17
3.3.1	Tillstånd och utveckling.....	17
3.3.2	De viktigaste statliga insatserna och deras effekter.....	20
3.3.3	Regeringens slutsatser	20
3.4	Förslag till vissa regeländringar	21
3.5	Skatteavvikelser.....	23
3.5.1	Saldopåverkande avvikelser.....	23
3.5.2	Icke saldpåverkande avvikelser	23
3.6	Anslag.....	24
A1	Ålderspensioner.....	24
A2	Efterlevandepensioner till vuxna	25
A3	Bostadstillägg till pensionärer	26
A4	Delpension.....	27

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner målen inom utgiftsområdet i enlighet med vad regeringen förordar under avsnitt 3.2,
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:677) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:548) om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott,
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:549) om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring,
5. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:550) om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
6. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:683) om ändring i kommunal-skattelagen (1928:370),
7. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1998:718) om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter,
8. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer,
9. för budgetåret 1999 anvisar anslagen under utgiftsområde 11 *Ekonomisk trygghet vid ålderdom* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	Anslagsbelopp
A1 Ålderspensioner	ramanslag	11 536 000
A2 Efterlevandepensioner till vuxna	ramanslag	12 734 000
A3 Bostadstillägg till pensionärer	ramanslag	9 841 000
A4 Delpension	ramanslag	204 009
Summa		34 315 009

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:677) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1998:677) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3. Bestämmelsen i 1 kap. 6 § tillämpas första gången vid beräkning och fastställande av prisbasbelopp för år 1999. För år 1999 skall bestämmelserna i tredje och fjärde styckena tillämpas i deras lydelse före den 1 januari 1999 med den ändringen att det enligt andra stycket fastställda beloppet skall minska med en procent.

Föreslagen lydelse

3. Bestämmelsen i 1 kap. 6 § tillämpas första gången vid beräkning och fastställande av prisbasbelopp för år 1999.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:548) om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom föreskrivs att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1998:548) om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Vid beräkning av pensionstillskott för år 1999 skall basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring minskas med en procent.

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:549) om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring

Härigenom föreskrivs att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1998:549) om ändring i lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Vid beräkning av delpension för år 1999 skall basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring minskas med en procent.

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:550) om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer

Härigenom föreskrivs att ikraftträdande- och övergångsbestämmelsen till lagen (1998:550) om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för tid före ikraftträdandet. *Vid beräkning av särskilt bostadstillägg som avser år 1999 skall de äldre bestämmelserna tillämpas med den ändringen att basbeloppet skall minskas med en procent.*

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för tid före ikraftträdandet.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:683) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:683) om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

dels att punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen skall ha följande lydelse,

dels att punkterna 3 och 4 i övergångsbestämmelserna till lagen skall utgå.

Nuvarande lydelse

2. De nya föreskrifterna i 46 § 2 mom. *och* i punkt 6 av anvisningarna till 46 § tillämpas första gången vid 2000 års taxering.

3. De nya föreskrifterna i punkt 1 av anvisningarna till 48 § tillämpas första gången vid 2001 års taxering.

4. Vid 2000 års taxering skall vid beräkning av det särskilda grundavdraget basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring minskas med en procent.

Föreslagen lydelse

2. De nya föreskrifterna i 46 § 2 mom., i punkt 6 av anvisningarna till 46 § *och i punkt 1 av anvisningarna till 48 §* tillämpas första gången vid 2000 års taxering.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:718) om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter

Härigenom föreskrivs att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (1998:718) om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999 och tillämpas första gången vid 2001 års taxering.

2. Vid bedömandet av deklara-
tionskyldigheten vid 2000 års taxering
skall basbeloppet enligt 1 kap. 6 § lagen
(1962:381) om allmän försäkring
minskas med en procent.

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999 och tillämpas första gången vid 2000 års taxering.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer och punkt 4 i övergångsbestämmelserna till lagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Bostadstillägg lämnas med 85 procent av bostadskostnaden per månad av den del som överstiger 100 kronor men inte 4 000 kronor.

För pensionär boende i tvåbäddsrum i särskild boendeform lämnas inte bostadstillägg för bostadskostnad som överstiger 2 000 kronor per månad. I fråga om makar tillämpas dock första stycket.

Bostadstillägg lämnas med 90 procent av bostadskostnaden per månad av den del som överstiger 100 kronor men inte 4 000 kronor.

---

4. Under åren 1995–1998 får en kommun med egna medel lämna kompletterande bostadstillägg utöver vad som anges i 4 §. För sådant bostadstillägg gäller i övrigt vad som anges i denna lag.

---

4. Under åren 1995–2000 får en kommun med egna medel lämna kompletterande bostadstillägg utöver vad som anges i 4 §. För sådant bostadstillägg gäller i övrigt vad som anges i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för tid före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 1997:1313.

3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

De äldre har tagit sin del av bördorna i samband med budgetsaneringen. Äldre människor med folkpension, pensionstillskott, ATP och bostadstillägg som enda fast inkomstkälla påverkars direkt av sänkta nivåer och höjda avgifter och har små möjligheter att förstärka sina inkomster. Till det kommer att utgifterna för vård, omsorg och medicin tenderar att öka med stigande ålder.

Sedan år 1993 har prisbasbeloppet minskats med två procent vid beräkningen av pensionerna. Från och med år 1999 föreslår regeringen att minskningen av prisbasbeloppet skall upphöra. Denna höjning påverkar ålders-, efterlevande-, barn- och förtidspensionerna i form av såväl folkpension som ATP. Dessutom är prisbasbeloppet helt värdesäkrat från år 1999.

För de pensionärer som har de minsta marginalerna betyder bostadstillägget mycket. Regeringen föreslår nu att bostadstillägget höjs från 85 till 90 procent av den bidragsberättigade bostadskostnaden mellan 100 till 4 000 kronor. En sådan höjning innebär att de mest utsatta pensionärsgруппerna sätts i främsta rummet.

Den föreslagna höjningen av pensionerna ger mest i kronor räknat till de med hög pension. Genom att föreslå en höjning av bostadstillägget till 90 procent får de pensionärer med de lägsta pensionerna en kraftig förstärkning av sina pensionsinkomster. Sammantaget kommer det totala utfallet i kronor inom pensionärskollektivet således att fördelas relativt jämnt.

I juni 1998 fattade riksdagen beslut om att införa ett nytt pensionssystem. Därmed får Sverige ett tryggt och ekonomiskt stabilt pensionssystem. Den nya pensionen införs successivt från år 1999 och de första utbetalningarna sker år 2001. Från och med år 1999 kommer alla att få årlig information om hur mycket pension

man tjänat in. Detta ger den enskilde en bättre överblick över den förväntade ekonomiska situationen vid pensioneringen.

3.1 Omfattning

Budgetåret 1998 omfattar utgiftsområdet folkpension i form av ålderspension och efterlevandepension till vuxna och pensionstillskott till sådana pensioner samt bostadstillägg till folkpensionärer.

3.1.1 Förändringar inom utgiftsområdet med anledning av ålderspensionsreformen

Som en del av beslutet om det reformerade pensionssystemet, har riksdagen beslutat om vissa principer för ålderspensionssystemets finansiering (prop. 1997/98:151, bet. 1997/98:SfU13, rskr. 1997/98:315). Detta innebär bl.a. förändringar vad gäller kostnadernas fördelning mellan statsbudgeten och den Allmänna pensionsfonden (AP-fonden). Vidare skall pensionsgrundande förmåner beläggas med statlig ålderspensionsavgift.

Som en effekt av riksdagens beslutade förändringar omfattar utgiftsområdet fr.o.m. budgetåret 1999 folkpension till ålderspensionär som inte har rätt till tilläggspension, folkpension och tilläggspension i form av efterlevandepension till vuxna, pensionstillskott till såväl ålderspension som till efterlevandepension, bostadstillägg till pensionärer samt delpension.

Utgifterna för folkpension i form av ålderspension, som uppbärs av personer som också har rätt till ålderspension från ATP-systemet, kommer att belasta AP-fonden och därmed föras över från statsbudgeten till ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten, tidigare socialförsäkringssektorn vid sidan av statsbudgeten.

Utgifterna för tilläggspension i form av efterlevandepension skall inte längre belasta AP-fonden utan flyttas över till statsbudgeten. Utgifterna för folkpension och tilläggspension i form av efterlevandepension skall finansieras med efterlevandepensionsavgiften.

Övriga förmåner inom utgiftsområdet skall finansieras med allmänna skattemedel. I beräkningen för anslaget delpension ingår även utgifter för statliga ålderspensionsavgifter.

Från och med år 1999 byter basbeloppet namn till prisbasbeloppet. Fortsättningsvis kommer emellertid benämningen prisbasbeloppet att användas även för tid före år 1999.

För ytterligare information kring ålderspensionsreformens påverkan på statsbudgeten hänvisas till bilaga 3, volym 1.

Tabell 3.1 Överföringar och statliga ålderspensionsavgifter inom utgiftsområdet år 1999

Miljoner kronor

	Överföringar från anslag	Överföringar till anslag	Pensionsavgift
Ålderspensioner	41 682	0	0
Efterlevandepensioner till vuxna	0	12 262	0
Bostadstillägg till pensionärer	0	0	0
Delpension ¹	0	0	12

¹ Anslaget delpension är nytt under utgiftsområdet

3.2 Utgiftsutveckling

Utgiftsutvecklingen

Miljoner kronor (löpande priser)

Utfall 1997	Anslag 1998	Utgifts- prognos 1998	Förslag anslag 1999	Beräknat anslag 2000	Beräknat anslag 2001
63 134	62 701	62 658	34 315	33 753	33 477

Verksamhetsutfall och ekonomiskt utfall

Utgifterna för ålderspensioner från folkpensioneringen år 1998 minskar till följd av att allt färre får pensionstillskott vilket i sin tur beror på att andelen pensionärer med ATP växer. Pensionsstillskott utbetalas i dag till ungefär 22 procent av alla folkpensionärer. Antalet ålderspensionärer har ökat något till följd av bl.a. fler förtida uttag av ålderspension.

Utgifterna för efterlevandepensioner minskar år 1998 med ungefär 40 procent, vilket beror på att inkomstprövningen av änkepensionens folkpensionsdel inte fick fullt genomslag i budgeten år 1997. Som en effekt av inkomstprövningen sjunker antalet personer med änkepension från folkpensioneringen.

Anslaget bostadstillägg till pensionärer (BTP) omfattar bostadstillägg till både förtids- och ålderspensionärer. Utgifterna för BTP har sjunkit sedan år 1993, men förväntas öka något under år 1998 på grund av att ersättningsnivån återställts till 85 procent. Förtidspensionärerna utgör i antal ungefär 25 procent av alla folkpensionärer som uppbär BTP och tar i anspråk motsvarande del av utgifterna. Sammantaget har antalet pensionärer med bostadstillägg minskat successivt. Det totala antalet har mellan åren 1997 och 1998 minskat med 20 000 personer eller ca 5 procent. Under samma period har däremot antalet förtidspensionärer med bostadstillägg ökat.

Efter de regeländringar som gjordes inom delpensionssystemet den 1 juli 1994 har antalet nytillkomna delpensionärer minskat väsentligt och kostnaderna sjunkit.

Förändringar

Genomförda

- Ersättningsnivån för bostadstillägg har höjts från 83 procent till 85 procent.
- Den nedre åldersgränsen för uttag av ålderspension har höjts från 60 till 61 år.
- Tidpunkterna för utbetalning av pension har tidigare lagts till den 18 respektive den 19 i varje månad.
- Sammanboende har likställts med makar vid beräkning av bostadstillägg.

- Vid beräkning av bostadstillägg till pensionärer som har sin bostad i särskild boendeform beaktas privatbostaden – om den utgör permanentbostad för den andra maken – inte längre vid inkomstprövningen.
  - Privat pensionssparande räknas inte längre till förmögenheten vid inkomstprövning av folkpension i form av änkepension.
  - Utbildningsbidrag som utges vid arbetsmarknadsutbildning skall fortsättningsvis anses som inkomst vid beräkning av bostadstillägg.
- med tillfredsställande standard är således av mycket stor vikt.
- Regeringen har initierat flera utredningar och studier för att bättre informera sig om de äldres situation i Sverige – speciellt efter nittio-talets lågkonjunktur.
  - Regeringen anser också att det är viktigt med regelbundna möten med Pensionärskommittén – vilken fungerar som länk mellan pensionärerna och regeringen – samt att utveckla arbetet i det nationella äldrerådet.
-

Beslutade

- Ett nytt ålderspensionssystem skall införas från och med år 1999.
- Prisbasbeloppet för år 1999 skall beräknas utifrån 100 procent av prisförändringen.
- Prisbasbeloppet skall från och med år 1999 minskas med endast 1 procent och från och med år 2000 inte minskas alls vid beräkning av pensionsförmåner m.m.
- Delpension skall ej kunna nybeviljas efter utgången av år 2000.
- Små pensionsbelopp utbetalas i efterskott.

Föreslagna

- Prisbasbeloppet skall från och med år 1999 inte längre minskas vid beräkning av bl.a. pensionsförmåner.
- Ersättningsnivån för bostadstillägg höjs från och med år 1999 från 85 procent till 90 procent.
- Kommunerna ges fortsatt möjlighet att betala ut kommunalt kompletteringsbelopp till det statliga bostadstillägget under åren 1999 och 2000.

Mål för år 1999

Målet för utgiftsområdet är att ge ekonomisk trygghet till äldre och efterlevande.

Prioriteringar

- Regeringen anser att omsorgen om äldre är ett av de viktigaste välfärdspolitiska områdena. Att ge de äldre en ekonomisk trygghet som tillgodoser ett rimligt och grundläggande konsumtionsbehov och tillgång till bostad

3.3 Resultatbedömning

Målet för utgiftsområdet år 1998 var att ge ekonomisk trygghet till äldre som tillgodoser ett rimligt och grundläggande konsumtionsbehov och tillgång till en bostad med tillfredsställande standard. Pensionssystemet skall vara långsiktigt stabilt och pålitligt, oavsett förändringar i omvärlden.

3.3.1 Tillstånd och utveckling

Regeringen konstaterar nu att den ekonomiska utvecklingen har vänt. De offentliga finanserna har sanerats. Inflationen har nedbringats till en varaktigt låg nivå och bytesbalansen visar växande överskott. Det finns därmed utrymme för vissa förbättringar. Det finansiella läget i omvärlden kräver dock en fortsatt stram budgetdisciplin.

Prisbasbeloppet

Utvecklingen av ålders-, efterlevande- och delpensioner följer prisbasbeloppet och därmed normalt utvecklingen av konsumentprisindex (KPI). I så måtto är pensionerna värdebeständiga. Till följd av de omfattande åtgärder som varit nödvändiga för att sanera statens finanser har emellertid även pensionsområdet varit föremål för besparingar. De största besparingarna inom utgiftsområdet har skett genom förändringar av prisbasbeloppet. År 1992 beslutade riksdagen att prisbasbeloppet från och med år 1993 skulle reduceras med 2 procent vid beräkning av pensionerna. År 1995 beslutade riksdagen att prisbasbeloppet inte skulle räknas upp fullt ut.

Hur dessa besparingar har påverkat prisbasbeloppet redovisas i tabellen nedan.

Tabell 3.2 Prisbasbeloppets utveckling

Kronor	Förhöjt prisbasbelopp	Andel av prisförändring som påverkat PBB	Prisbasbelopp	Prisbasbeloppet reducerat med 2 %
1993	–	–	34 000	33 712
1994	–	–	35 200	34 496
1995	36 000	0,6	35 700	34 986
1996	36 800	0,6	36 200	35 476
1997	37 000	0,6	36 300	35 574
1998	37 100	0,8	36 400	35 672
1999	37 200	1,0	36 400	

Under budgetåret 1998 har prisbasbeloppet räknats upp med 80 procent av KPI-förändringen, vilket innebär att pensionerna reallt har minskat något. Åren 1993 och 1994 var skillnaden 2 procent för att mellan åren 1995 och 1998 öka till 4 procent. Inför år 1999 har riksdagen beslutat att prisbasbeloppet åter skall räknas upp med hela KPI-förändringen vilket ger ett prisbasbelopp på 36 400 kronor. Vidare föreslår regeringen att prisbasbeloppet inte längre skall minskas vid beräkning av pensionsförmåner m.m. Dessa förbättringar kommer att innebära stora ekonomiska fördelar för pensionärerna.

Gender

Som en del av Socialdepartementets genderprogram för social välfärd skall RFV på uppdrag av regeringen analysera förslag och verksamhet inom socialförsäkringen utifrån båda könen utgångspunkter. I rapporten En socialförsäkring för kvinnor och män – en kartläggning ur ett genderperspektiv (RFV redovisar 1998:1) konstaterar RFV att det finns stora ekonomiska skillnader mellan kvinnliga och manliga ålderspensionärer vad gäller ersättningarna från socialförsäkringen. RFV skriver vidare att denna situation bland annat speglar hur arbetsmarknad och familjemönster sett ut för de generationer som i dag uppbär pension.

Allmän tilläggspension

Av ålderspensionärerna har i dag ca 83 procent både folkpension och ATP. Bland 65-åringarna är andelen med ATP så hög som 94 procent. Den totala andelen pensionärer med ATP växer med ungefär en procentenhet per år. Det finns dock

stora skillnader mellan kvinnliga och manliga ålderspensionärers ATP. Av dagens alla ålderspensionärer har 73 procent av kvinnorna ATP jämfört med 96 procent av männen. I åldersgruppen 65–70 år har ca 90 procent av kvinnorna och 97 procent av männen ATP. I gruppen över 90 år har endast ca 35 procent av kvinnorna men drygt 90 procent av männen ATP.

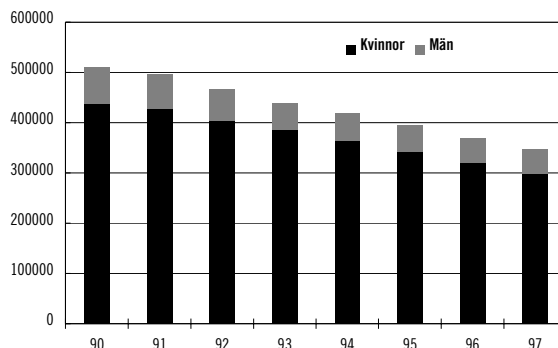
Nivån på den pension som betalas ut från tilläggspensioneringen beror på den pensionärens tidigare förvärvsinkomster samt på antalet år personen intjänat ATP. Också här finns stora skillnader vad gäller kvinnor och män. Den genomsnittliga ATP-poängen för dagens alla pensionärer är 2,4 för kvinnor och 4,4 för män. Antalet intjänandeår, det krävs trettio år för full ATP, skiljer sig också åt mellan kvinnor och män. För åldersgruppen 65–70 år är skillnaden ca 5 år.

Pensionstillskott

Antalet ålderspensionärer med pensionstillskott (PTS) minskar stadigt med drygt 20 000 per år, eller ca 7 procent. Den huvudsakliga anledningen är ATP-systemets mognad. I december 1997 erhöll ungefär 350 000 eller ca 22 procent av ålderspensionärerna PTS. Detta är en minskning med 160 000 personer sedan år 1990. En majoritet av dessa är kvinnor. Av de kvinnliga ålderspensionärerna erhåller 33 procent PTS jämfört med 7 procent av de manliga. Detta är en minskning med ca 30 procent för båda grupperna sedan år 1990. I dag uppbär ca 130 000 kvinnor och 16 000 män maximalt PTS. Hur antalet ålderspensionärer med PTS har förändrats över tiden redovisas i diagrammet nedan.

Diagram 3.1

Utvecklingen av antal ålderspensionärer med PTS åren 1990 - 1997

Efterlevandepension

Reglerna för efterlevandepensionen har förändrats kraftigt under senare år. Den 1 april 1997 infördes inkomstprövning av folkpension i form av änkepension. Detta ledde till att antalet utbetalda änkepensioner sjönk från ca 49 000 till ca 18 500, dvs. med ca 60 procent. Denna minskning innebar dock inte att motsvarande antal änkor förlorade sin folkpension. Anledningen är att många av de berörda änkorna samtidigt var berättigade till folkpension i form av förtidspension. Detta resulterade i att ungefär 5 000 änkor under år 1997 i stället erhöll folkpension i form av förtidspension.

Antalet änkepensioner har fortsatt att sjunka. I september 1998 utbetalades ca 16 000 änkepensioner från folkpensioneringen. Det sjunkande antalet beror på att de äldre änkorna förlorar rätten till folkpension i form av änkepension när de erhåller egen folkpension i form av ålderspension. Det är dessa änkor som har de lägsta inkomsterna och som fått behålla hela eller delar av sin folkpension i form av änkepension. Många av de änkor som i dag nybeviljas änkepension enligt övergångsreglerna har så höga inkomster att folkpension i form av änkepension reduceras till noll. Antalet änkor med folkpension i form av änkepension antas fortsätta sjunka.

Omställningspensionen förkortades från och med den 1 januari 1997 från tolv månader till sex månader. Detta har lett till att antalet personer med omställningspension minskat under år 1997, från 2 340 till 1 110. Antalet har under år 1998 stabiliserat sig på en nivå kring 1 000 förmånstagare. Antalet antas dock öka under de närmaste åren.

Förlängd omställningspension infördes den 1 januari år 1990 och kan utbetalas upp till tolv år. Antalet personer som omfattas av förmånen ökar därför fortfarande. Antalet utbetalningar har under år 1997 ökat från 2 620 till 3 120. I september 1998 utbetalades förlängd omställningspension till 3 240 personer.

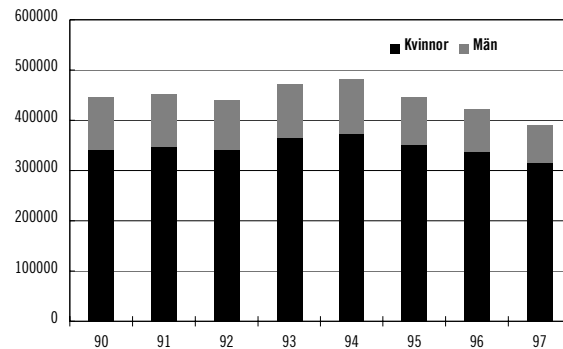
Bostadstillägg till pensionärer

Andelen pensionärer berättigade till bostadstillägg sjunker sedan flera år. Detta beror dels på ATP-systemets mognad, dels på regeländringar. År 1990 erhöll 29 procent av ålderspensionärerna bostadstillägg till pensionärer (BTP). Av dessa var 38 procent kvinnor och 16 procent män. I december 1997 erhöll 25 procent av ålderspensionärerna BTP, 35 procent av kvinnorna och 11 procent av männen. Ungefär 80 procent av

dagens BTP-tagare är kvinnor. Detta är en ökning av den kvinnliga andelen sedan år 1990 med fyra procentenheter. Majoriteten av dessa är ensamstående eller änkor. Av de förtidspensionärer som erhöll BTP, ca 25 procent av förmånstagarna, var ca 56 procent kvinnor och 44 procent män. Hur antalet ålderspensionärer med BTP har förändrats över tiden redovisas i diagrammet nedan.

Diagram 3.2

Utvecklingen av antalet ålderspensionärer med BTP åren 1990 - 1997

Särskilt bostadstillägg till pensionärer

Utvecklingen av särskilt bostadstillägg till pensionärer (SBTP) är starkt beroende av utvecklingen av BTP och speglar BTP-reglernas fördelningsmässiga effektivitet. När bostadskostnadsgränserna höjs i BTP minskar antalet SBTP-tagare. Samtidigt gäller också att antalet SBTP-tagare ökar vid oförändrade bostadskostnadsgränser. Detta beror på att boendekostnadshöjningar leder till att fler pensionärer når en bostadskostnad som inte täcks enligt BTP-reglerna. I januari 1998 hade 22 procent av BTP-tagarna en boendekostnad över BTP:s övre gräns på 4 000 kronor per månad. Av de drygt 39 000 personer, 8 procent av BTP-tagarna, som erhöll SBTP hade ca 30 procent en boendekostnad över 5 000 kronor per månad. Antalet SBTP-tagare har ökat från ca 8 000 personer vid förstatligandet av BTP år 1995 till ca 42 000 personer i augusti 1998. Samtidigt har antalet BTP-tagare sjunkit från 591 000 till 494 000 personer.

Delpension

Den 1 juli 1994 ändrades reglerna inom delpensionsförsäkringen. Detta innebar att omfattningen av den arbetstidsminskning som kompenserades genom delpension minskade till tio timmar och att försäkringens kompensationsgrad sänktes från 65 procent till 55 procent. An-

talet nybeviljade delpensioner har därefter minskat väsentligt, till ca 850 per år. Detta medför att det totala antalet delpensionärer sjunker. I slutet av år 1994 uppbar drygt 50 000 personer delpension. År 1997 hade antalet sjunkit till 13 600 och i slutet av år 1998 beräknas antalet vara nere i ungefär 6 600. Regeländringarna innebär också att den genomsnittliga delpensionsnivån sjunker.

3.3.2 De viktigaste statliga insatserna och deras effekter

Beslut om reformerat ålderspensionssystem

I juni 1998 fattade riksdagen beslut om att införa ett nytt system för ålderspensionering (prop. 1997/98:151 och prop. 1997/98:152, bet. 1997/98:SfU13 och SfU14, rskr. 1997/98:315 och 320). De grundläggande principerna för det reformerade pensionssystemet kan sammanfattas i följande sju hörnstenar:

- livsinkomsten skall ligga till grund för pensionen – 18,5 procent av pensionsunderlaget kommer på sikt att avsättas
- grundtrygghet i form av garantipension
- koppling till landets ekonomiska tillväxt
- stabilt system
- rörlig pensionsålder från 61 år och uppåt
- tid med små barn, värnplikt och högre studier är pensionsgrundande
- den nya pensionen införs successivt från år 1999 och de första utbetalningarna sker år 2001.

Beslutet innefattar också en avveckling av delpensionssystemet. Efter utgången av år 2000 skall delpension inte kunna nybeviljas eller ökas. Det innebär att år 2004 blir det sista året som delpension kommer att utbetalas.

Ersättningsnivån i BTP höjs från 83 procent till 85 procent

BTP ersätter i dag boendekostnader upp till 4 000 kronor per månad. Den 1 januari 1998 höjdes ersättningsnivån från 83 procent till 85 procent av boendekostnaden. Denna höjning innebär att den maximala månadsersättningen, som mest ökar med närmare 80 kronor per månad. Vid den genomsnittliga boende-

kostnaden på 3 200 kronor per månad ökar BTP med 62 kronor per månad. Den höjda ersättningsnivån kommer att öka utgifterna för BTP i år med ungefär 300 miljoner kronor, vilket överensstämmer med vad som beräknades i budgetpropositionen för år 1998. I denna beräkning har hänsyn tagits till att förändringen ger minskade kostnaderna för SBTP.

Den nedre åldersgränsen för uttag av ålderspension höjs från 60 till 61 år

Den 1 januari 1998 höjdes den nedre åldersgränsen för uttag av ålderspension från 60 till 61 år. Syftet med regeländringen var att undvika komplikationer år 2001, då pensionerna för dem födda år 1938 eller senare skall räknas om enligt reformerade regler. Skulle de tidigare reglerna fortsatt att gälla, så hade en person född år 1938 – som således fyller 60 år 1998 – kunnat ta ut sin ålderspension innan det reformerade pensionssystemet trätt i kraft år 1999. Förslaget innebär för år 1998 en minskning av utgifterna för anslaget ålderspensioner med ungefär 55 miljoner.

3.3.3 Regeringens slutsatser

Saneringsprogrammet har varit mycket omfattande och övergripande syftat till att komma till rätta med underskottet i statens finanser. Alla åtgärder – såsom reduktionen av prisbasbeloppet, inkomstprövningen av änkepensionerna m.m. – har alltså syftat till att bidra till saneringen. Åtgärderna har dock varit av olika karaktär och i många fall också av strukturell art.

Eftersom utvecklingen av statens finanser nu har vänt, föreslår regeringen riksdagen – med start från och med den 1 januari 1999 – att prisbasbeloppet inte längre skall minskas med 2 procent vid beräkning av pensionsförmåner m.m. samt att ersättningsnivån i bostadstillägget höjs från 85 procent till 90 procent. Regeringen anser dock att inkomstprövningen av änkepensionen är av strukturell art varför gällande regler behålls.

Vissa lättnader beträffande inkomstprövningen av änkepensionen har dock gjorts. Som exempel på detta undantogs den 1 januari 1998 pensionsförsäkringar och pensionssparkonton från inkomstprövningen. Dessutom kommer en höjd ersättningsnivå i bostadstillägget och en uppräknings av pensionerna med prisbasbeloppet att komma änkor tillgodo.

På grund av den kärva situation som uppstått som en effekt av nittioalets kris kommer en

fortsatt undersökning och analys av ålderspensionärers och efterlevandes levnadsförhållanden att prioriteras.

En särskild utredare har fått i uppdrag att senast i januari 1999 lämna förslag till konstruktion av en fullt ut beskattad övergångsvis garantipension. Denna skall gälla för de ålderspensionärer som inte kommer att omfattas av regelsystemet för garantipension inom det reformerade ålderspensionssystemet. I och med att detta system införs försvinner för ålderspensionärer det särskilda grundavdraget. Den under år 1998 påbörjade utredningen av regelsystemet för inkomstprövning av BTP, med beaktande bl.a. av kraven på anpassning till de reformerade ålders- och förtidspensionssystemen, ska avslutas under våren 1999. Utredningen av efterlevandepensioner, vilken också skall beakta kraven på anpassning till ålders- och förtidspensionssystemen överlämnade sitt betänkande Efterlevandepension En anpassning till det reformerade ålderspensionssystemet (SOU 1998:120) till regeringen den 1 oktober 1998. För alla utredningarna gäller att propositioner avses att lämnas till riksdagen under år 1999.

3.4 Förslag till vissa regeländringar

Prisbasbeloppet skall inte längre minska vid beräkning av pensionsförmåner m.m.

Regeringens förslag: Beräkning av folk- och tilläggspension i form av ålderspension, förtidspension, efterlevandepension och barn tillägg enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott, delpension enligt lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring skall från och med år 1999 beräknas utifrån ett prisbasbelopp som inte har minskats. Vidare föreslås att ett icke minskat prisbasbelopp skall ligga till grund för beräkningen av det särskilda grundavdraget enligt kommunalskattelagen (1928:370) och för skyldigheten att lämna självdeklaration enligt lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Skälen för regeringens förslag: I den uppgörelse som år 1992 träffades mellan den dåvarande regeringen och det socialdemokratiska arbetarepartiet, med målet att stabilisera den svenska eko-

nomin i ett akut statsfinansiellt läge, beslutades om sänkta ersättningsnivåer inom pensionsområdet (prop. 1992/93:116, bet. 1992/93:SfU9, rskr. 1992/93:157). Sänkningen innebar att ersättningsnivåerna för vissa pensionsförmåner m.m., från och med år 1993, beräknades utifrån prisbasbeloppet minskat med 2 procent. Regeringen konstaterade i början av år 1998 att ekonomin hade stabiliserats. Budgetunderskottet hade sjunkit och ekonomin var på väg åt rätt håll. Regeringen föreslog därför att ersättningsnivåerna inom pensionsområdet år 1999 skulle beräknas utifrån prisbasbeloppet minskat med en procent och fr.o.m år 2000 utifrån prisbasbeloppet (prop. 1997/98:150, bet. 1997/98: FiU20, rskr. 1997/98:318).

Regeringen konstaterar nu att ekonomin går bättre än förväntat. De offentliga finanserna har sanerats. Inflationen har nedbringats till en varaktigt låg nivå och bytesbalansen visar växande överskott. Regeringen föreslår därför att ersättningsnivåerna redan fr.o.m. år 1999 skall beräknas utifrån hela prisbasbeloppet. Detta innebär därmed att återgången till att beräkna pensionerna utifrån ett prisbasbelopp utan minskning tidigareläggs.

Regeringens förslag innebär att pensionerna kommer att höjas med drygt en procent år 1999 utöver vad som tidigare beslutats. Förslaget påverkar anslag på flera utgiftsområden samt ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten.

De största utgiftsförändringarna redovisas nedan:

Tabell 3.3 Utgiftsförändringar år 1999 på grund av återgången till det icke minskade prisbasbeloppet

Miljoner kronor		
U010	A2 Förtidspensioner + A3	468
U011	A1 Ålderspensioner	115
U011	A2 Efterlevandepensioner till vuxna	127
U011	A4 Delpension	2
U012	A4 Barnpensioner	10
	Ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten	1 352
Totalt		2 074

Totalt ökar utgifterna på statsbudgeten samt ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten budgetåret 1999, utöver vad som tidigare beslutats, med ca 2 074 miljoner brutto, vilket motsvarar ca 1 483 miljoner netto.

Höjd kompensationsgrad för bostadstillägg till pensionärer (BTP)

Regeringens förslag: Den del av bostadskostnaden inom intervallet 100 – 4 000 kronor per månad som kan ersättas med bostadstillägg höjs till 90 procent från och med den 1 januari 1999.

Skälen för regeringens förslag: Den 1 januari 1995 infördes statliga regler för bostadstillägg till pensionärer (BTP), som ersatte det tidigare kommunala bostadstillägget (KBT). De nya reglerna innebär att bostadstillägg lämnades med 85 procent av bostadskostnaden mellan 100 kronor och 4 000 kronor per månad.

Det kärva ekonomiska läget under åren 1995 och 1996 ledde till att regeringen år 1997 – som en del av saneringsprogrammet – föreslog en sänkning av ersättningsnivån från 85 procent till 83 procent (prop. 1996/97:1). Under år 1997 stabiliserades den svenska ekonomin varför regeringen föreslog riksdagen att ersättningsnivån skulle återställas till den ursprungliga. Den 1 januari 1998 höjdes därför ersättningsnivån från 83 procent till 85 procent. Denna höjning var ett första steg för att förbättra levnadsförhållandena för pensionärer med små marginaler.

Pensionärskollektivet har tagit ett stort ansvar för att föra Sverige ut ur krisen. Utvecklingen av statens finanser har nu vänt. Pensionärerna skall därför få del av denna framgång. Regeringen föreslår därför att ersättningsnivån i bostadstillägget höjs från 85 procent till 90 procent.

Denna förändring påverkar ekonomin positivt för de ca 500 000 pensionärer med de minsta ekonomiska marginalerna. Förändringen innebär att nivån för den högsta ersättningen höjs med ca 195 kronor per månad, från 3 315 kronor per månad till 3 510 kronor per månad. Den genomsnittliga höjningen av bostadstillägget blir 120 kronor per månad. Den föreslagna förändringen kommer varaktigt öka kostnaderna för anslaget med ca 720 miljoner kronor per år, eller ungefär 7,5 procent. Denna förändring minskar kraftigt trycket på det särskilda bostadstillägget till pensionärer (SBTP).

Förlängning av möjligheterna för kommunerna att betala ut kompletterande bostadstillägg

Regeringens förslag: Kommunerna ges fortsatt möjlighet att betala ut kompletterande bostadstillägg till det statliga bostadstillägget under åren 1999 och 2000.

Skälen för regeringens förslag: År 1995 förstatligades bostadsstödet till pensionärer. Det reformerade systemet medförde omfördelningar mellan pensionärerna, varför vissa övergångsbestämmelser infördes. Övergångsbestämmelserna innebär att en kommun med egna medel får ge kompletterande stöd till pensionärer utöver det bostadstillägg som anges i lagen. Detta kompletterande bostadstillägg får betalas ut under åren 1995 till 1998.

Kommunalt bostadstillägg (KBT) tillkom för över 30 år sedan. Reglerna har ofta varit föremål för kritik och ändringar i regelsystemet har också varit vanliga. I sina huvuddrag har systemet dock förblivit detsamma. Alltsedan KBT-reglernas tillkomst har den vanligaste kritiken gällt de varierande KBT-nivåerna mellan kommunerna. Skillnaderna har varit så stora att det kunnat skilja ett par tusen kronor i månaden i utgående KBT för pensionärer som bor i två olika kommuner. År 1991 tillsatte den dåvarande regeringen en kommitté med uppgift att se över hela systemet med kommunala bostadstillägg (dir. 1991:25). Kommittén antog namnet KBT-utredningen. KBT-utredningen avlämnade i april 1992 sitt slutbetänkande Bostadsstöd till pensionärer (SOU 1992:21), där ett nytt system för bostadsstöd föreslogs. Hösten 1992 gjorde regeringen bedömningen att ett förstatligande av bostadsstödet inte kunde genomföras förrän 1 januari 1995, med övergångsbestämmelser under perioden 1995 till 1998, vilket föreslogs riksdagen i prop. 1993/94:173.

En särskild utredare har fått i uppdrag att se över och modernisera det nuvarande systemet för inkomstprövning med hänsyn till pensionsreformen (S 1997:25). De nya ålderspensionerna kommer att börja betalas ut från och med den 1 januari 2001 istället för från och med den 1 januari 1999 som tidigare planerats. Regeringen föreslår därför en förlängning av kommunernas möjlighet att betala ut kompletterande bostadstillägg under åren 1999 och 2000.

3.5 Skatteavvikelser

Samhällets stöd inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas i huvudsak som anslag på statsbudgetens utgiftssida. Vid sidan av de stöd som redovisas via anslag finns dock även stöd på statsbudgetens inkomstsida i form av olika särregler i skattelagstiftningen. Dessa stöd brukar betecknas som saldpåverkande skatteavvikelser. De kan t.ex. syfta till att påverka hushållens och företagens inkomster eller priser. Skatteförmånerna kan vara motiverade av fördelningspolitiska eller andra skäl. Om en sådan förmån på budgetens inkomstsida slopas leder detta till en budgetförstärkning för den offentliga sektorn.

En brist i den traditionella redovisningen av anslag gäller den samtidiga förekomsten av skattepliktiga och icke skattepliktiga transfereeringar på budgetens utgiftssida. Blandningen av skattepliktiga och icke skattepliktiga transfereeringar medför att kostnaden för dessa stöd inte är direkt jämförbara.

I tabellen anges bl.a. hur mycket bostadstilläggen till pensionärer skulle behöva höjas för att hushållens disponibla inkomster inte ska påverkas av en skattebeläggning. Skattebefrielsen för olika offentliga transfereeringar brukar betecknas som icke saldpåverkande skatteavvikelser.

Tabell 3.4 Skatteavvikelser

Milljarder kronor

Namn på skatteavvikelsen	Skatteavvikelse brutto 1998	Skatteavvikelse brutto 1999	Skatteavvikelse netto 1998	Skatteavvikelse netto 1999
Saldopåverkande avvikelser				
Pensionskostnader för arbetstagare	2,69	1,59	1,47	0,90
Avdrag för pensionspremier	2,14	1,89	1,17	1,07
Avsättning till personalstiftelser				
Avkastningsskatt	16,25	15,92	11,37	11,14
S:a saldpåverkande avvikelser	21,08	19,4	14,01	13,11
Icke saldpåverkande avvikelser				
Bostadstillägg till pensionärer (BTP)	3,96	3,82	0,00	0,00
Särsk. grundavdrag för pensionärer	15,62	15,28	0,00	0,00
Delpension	0,04	u	0,00	u
S:a icke saldpåverkande avvikelser	19,56	19,1	0,00	0,00

3.5.1 Saldopåverkande avvikelser

Pensionskostnader för arbetstagare

Enligt kommunalskattelagen skall arbetsgivarens kostnader inte tas upp till beskattning hos arbetstagaren om kostnaderna avser trygghande av pension genom avsättning eller pensionsförsäkring inom vissa ramar. Eftersom avsättningen utgör ersättning för utfört arbete ligger ersättningen till grund för särskild löneskatt. Skatteavvikelsen vad gäller inkomstskatten beror på skillnaden i marginalskatter vid avsättning och utbetalning av pension.

Avdrag för pensionspremier

Avdrag får göras för erlagda pensionspremier. Avdragen är begränsade beloppsmässigt och får i normalfallet ej överstiga ett halvt prisbasbelopp eller 10 procent av inkomsten. Om marginalskatten vid utbetalningen av pensionen är lägre än vid inbetalningen av premien uppstår en avvikelse. Skatteavvikelsen avser inkomstskatt.

Avsättning till personalstiftelser

Arbetsgivare har rätt att göra avdrag för medel som avsatts till personalstiftelse för trygghande av pensionsutfästelse. Visst undantag finns för fåmansföretag med mindre än 30 årsarbetskrafter. Stiftelsen är mer förmånligt beskattad än näringsidkaren. Skatteavvikelsen avser inkomstskatt.

Avkastningsskatt

Avkastningen på medel reserverade för pensionsändamål beskattas lägre än annan avkastning på kapital. Avvikelsen uppkommer dels i näringsverksamhet, genom bolagens egna reserveringar och fonderingar i försäkringsbolag, dels i kapital genom det individuella pensionssparandet. Skattesatsen är satt till 15 procent på en schablonberäknad avkastning.

3.5.2 Icke saldpåverkande avvikelser

Bostadstillägg till pensionärer BTP

Ersättningen är skattefri. Skatteavvikelsen avser inkomstskatt.

Tabell 3.5 Utgiftsutvecklingen

Miljoner kronor (löpande priser)

	Utfall 1997	Anslag 1998	Utgifts- prognos 1998	Förslag anslag 1999	Beräknat anslag 2000	Beräknat anslag 2001
A1 Ålderspensioner	52 886	52 492	52 670	11 536	10 821	10 241
A2 Efterlevandepensioner till vuxna	793	555	479	12 734	13 128	13 597
A3 Bostadstillägg till pensionärer	9 455	9 654	9 509	9 841	9 702	9 514
A4 Delpension				204¹	102 ¹	125 ¹
Totalt för utgiftsområde 11	63 134	62 701	62 658	34 315	33 753	33 477

¹ I beloppet ingår statlig ålderspensionsavgift*Särskilt grundavdrag för pensionärer*

Grundavdraget för skattskyldiga med folkpension (förtidspension, änkepension mm) avviker från det grundavdrag som aktiva skattskyldiga är berättigade till. Det särskilda grundavdraget är lika med folkpension plus pensionstillskott och reduceras med ökad pensionsinkomst. Avdraget kan dock aldrig vara lägre än det avdrag som aktiva skattskyldiga erhåller. Syftet med avdraget är att garantera pensionären ett visst belopp efter skatt. Avvikelsen avser inkomstskatt.

Delpension

Delpensionen är en skattepliktig och pensionsgrundande ersättning. Skatteavvikelsen avser den del av arbetsgivaravgifterna som avser allmän tilläggspension. I och med att statlig ålderspensionsavgift införs på delpensionen fr.o.m. 1 januari 1999 kommer skatteavvikelsen att upphöra fr.o.m. detta datum.

3.6 Anslag**A1 Ålderspensioner****Tabell 3.6 Anslagsutvecklingen**

Tusental kronor

År	Typ	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
1997	Utfall	52 886 000		
1998	Anslag	52 492 000		52 670 000
1999	Förslag	11 536 000		
2000	Beräknat	10 821 000		
2001	Beräknat	10 241 000		

Anslaget omfattar folkpension i form av ålderspension och pensionstillskott, barnstillägg till ålderspension, hustrutillägg samt särskilt pensionstillägg till ålderspensionär som vårdat sjukt eller funktionshindrat barn. Från och med budgetåret 1999 ingår inte längre folkpension i form av ålderspension för dem som också uppstår tilläggspension, utan utgifterna belastar ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten.

Anslaget är indelat i två anslagsposter – ålderspensioner och särskilda pensionstillägg. Utgifterna för anslaget uppgick år 1997 till 52 886 miljoner kronor. Anslagsbeloppet uppgick för samma år till 53 148 miljoner kronor. Anslaget underskreds därmed med 262 miljoner kronor, dvs. ungefär 0,5 procent av anslaget. Anslaget beräknas för år 1998 överskridas med 178 miljoner kronor eller ca 0,3 procent. Det kvarvarande anslagssparandet för år 1998 beräknas därmed uppgå till 84 miljoner kronor.

Anslaget ålderspensioner finansieras via allmänna skattemedel.

För år 1998 är ålderspension från folkpensioneringen för en ogift pensionär 96 procent av prisbasbeloppet sedan detta minskats med 2 procent och för en gift pensionär 78,5 procent av prisbasbeloppet sedan detta minskats med 2 procent. Ålderspensionär med låg eller ingen ATP får pensionstillskott med maximalt 55,5 procent av prisbasbeloppet sedan detta minskats med 2 procent. Pensionstillskottet reduceras med ATP-beloppet krona för krona.

Målet för anslaget är att ge ekonomisk grundtrygghet till ålderspensionärer.

Regeringens överväganden

Resultatinformation

Riksförsäkringsverket beräknar i budgetunderlaget utgifterna för anslaget ålderspensioner i form av folkpension under budgetåret 1999 till 52 959 000 000 kronor. Regeringen delar verkets bedömning. Omräknat med aktuell befolkningsprognos, prisbasbelopp och förändringar med anledning av ålderspensionsreformen samt förslagen i denna proposition beräknas utgifterna för budgetåret 1999 till 11 536 000 000 kronor.

Som en effekt av riksdagens beslutade förändringar omfattar utgiftsområdet fr.o.m. budgetåret 1999 folkpension till ålderspensionär som inte har rätt till tilläggspension samt pensionstillskott i form av ålderspension. Utgifterna som förs från anslaget till ålderspensionssystemet vid sidan av statsbudgeten redovisas i tabellen nedan.

Tabell 3.7 Överföring av utgifter från anslaget

Tusental kronor

	Utgifter som kvarstår inom anslaget	Utgifter som förs från anslaget	Totala utgifter för folkpension
1999	11 536 000	41 682 000	53 218 000
2000	10 821 000	42 499 000	53 320 000
2001	10 241 000	43 734 000	53 975 000

Anslagsposten ålderspensioner står för i stort sett hela anslaget. Det särskilda pensionstillägget beräknas under år 1999 kosta ungefär 14 miljoner kronor.

Utgiftsstyrande faktorer är i första hand prisbasbeloppsutvecklingen, befolkningsutvecklingen samt utvecklingen av den genomsnittliga pensionsnivån i ATP-systemet. Eftersom prisbasbeloppet kommer att ligga kvar på samma nivå som för år 1998 kommer det i sig inte att påverka utgifterna. Utgifterna påverkas däremot av att pensionerna föreslås beräknas på prisbasbeloppet utan reducering.

Slutsatser

Antalet ålderspensionärer är relativt stabilt. En svag ökning finns dock, vilket till stor del beror på att antalet förtida uttag av ålderspension har ökat under senare år. Man kan även förvänta sig en svag ökning av den genomsnittliga pensions-

åldern eftersom den nedre åldersgränsen har höjts från 60 till 61 år för uttag av ålderspension.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 11 536 000 000 kronor anvisas under anslaget A1 Ålderspensioner för år 1999. För åren 2000 och 2001 beräknas anslaget till 10 821 000 000 respektive 10 241 000 000 kronor.

A2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tabell 3.8 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

1997	Utfall	793 000	Anslags-sparande	64 000
1998	Anslag	555 000	Utgifts-prognos	479 000
1999	Förslag	12 734 000		
2000	Beräknat	13 128 000		
2001	Beräknat	13 597 000		

Anslaget omfattar folkpension och pensionstillskott i form av omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension. Från och med budgetåret 1999 ingår även tilläggspension i form av efterlevandepension som en del av anslaget.

Utgifterna för anslaget uppgick år 1997 till 793 miljoner kronor. Anslagsbeloppet uppgick för samma år till 857 miljoner kronor. Anslaget underskreds därmed med 64 miljoner kronor, dvs. ungefär 7 procent av anslaget. Anslaget beräknas för år 1998 underskridas med 76 miljoner kronor eller ca 14 procent. Det totala anslags-sparandet för år 1998 beräknas uppgå till 27 750 000 kronor och därmed överstiga den tillåtna gränsen på 5 procent av anslaget.

Anslaget finansieras från och med budgetåret 1999 via efterlevandepensionsavgiften.

För år 1998 utges omställningspension, förlängd omställningspension samt hel särskild efterlevandepension och oreducerad änkepension med 90 procent av prisbasbeloppet sedan detta minskats med två procent. Omställningspension, förlängd omställningspension samt hel särskild efterlevandepension från ATP utgör 40 procent av den avlidnes pension eller 20 procent om barn med barnpension finns. ATP i form av änkepension utges med 40 procent av den avlidnes pension eller med 35 procent om barn med barnpension finns.

Den som har låg eller ingen ATP kan dessutom få pensionstillskott med högst 61,5 procent av prisbasbeloppet sedan detta minskats med två procent.

Målet för anslaget är att ge ekonomisk grundtrygghet åt efterlevande under en övergångsperiod.

Regeringens överväganden

Resultatinformation

Riksförsäkringsverket beräknar i budgetunderlaget utgifterna för anslaget efterlevandepension för vuxna avseende folkpension under budgetåret 1999 till 474 000 000 kronor. Regeringen delar verkets bedömning. Omräknat med aktuell antagandebild och förändringar med anledning av ålderspensionsreformen samt förslagen i denna proposition beräknas utgifterna för budgetåret 1999 till 12 734 000 000 kronor.

Som en effekt av riksdagens beslutade förändringar omfattar utgiftsområdet fr.o.m. budgetåret 1999 folkpension och tilläggspension i form av efterlevandepension till vuxna. Utgifterna som förs till anslaget från AP-fonden redovisas i tabellen nedan.

Tabell 3.9 Överföring av utgifter till anslaget

Tusental kronor

	Totala utgifter	Utgifter som förs till anslaget (ATP)	Utgifter i form av folkpension
1999	12 734 000	12 262 000	472 000
2000	13 128 000	12 666 000	462 000
2001	13 597 000	13 141 000	456 000

ATP och folkpension i form av änkepension står för ungefär 98 procent av hela anslaget. Den övriga delen av anslaget består av omställningspension, förlängd omställningspension samt särskild efterlevandepension, där den särskilda efterlevandepensionen utgör en mycket liten del av anslaget.

Anslagsunderskridandet beror dels på att medelbeloppet för änkepensionen har minskat kraftigare än väntat, dels på en fortsatt minskning av antalet änkepensioner från folkpensioneringen.

De utgiftsstyrande faktorerna för anslaget är främst prisbasbeloppsutvecklingen samt antalet kvinnor som är berättigade till änkepension.

Slutsatser

Utgifterna för efterlevandepension har minskat kraftigt under år 1998 till följd av att inkomstprövningen av folkpensionsdelen i form av änkepension inte började gälla förrän 1 april 1997.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 12 734 000 000 kronor anvisas under anslaget A2 Efterlevandepensioner till vuxna för år 1999. För åren 2000 och 2001 beräknas anslaget till 13 128 000 000 respektive 13 597 000 000 kronor.

A3 Bostadstillägg till pensionärer

Tabell 3.10 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Belopp
1997	Utfall	9 455 000	515 491	
1998	Anslag	9 654 000	Utgifts-prognos	9 509 000
1999	Förslag	9 841 000		
2000	Beräknat	9 702 000		
2001	Beräknat	9 514 000		

Anslaget omfattar bostadstillägg och särskilt bostadstillägg till ålderspensionärer, förtidspensionärer samt till personer med efterlevandepension. Utgifterna för anslaget uppgick år 1997 till 9 455 miljoner kronor. Anslagsbeloppet uppgick för samma år till 9 970 miljoner kronor. Anslaget underskreds därmed med 516 miljoner kronor, dvs. ungefär 5 procent av anslaget. Anslaget beräknas för år 1998 underskridas med drygt 145 miljoner kronor eller ca 1,5 procent. Det totala anslagssparandet för år 1998 beräknas uppgå till 482 700 000 kronor och därmed överstiga den tillåtna gränsen på 5 procent av anslaget.

Anslaget bostadstillägg till pensionärer finansieras via allmänna skattemedel.

För år 1998 kan BTP utges med maximalt 85 procent av bostadskostnaden mellan 100 kronor och 4 000 kronor per månad. Bostadstillägget är helt inkomstprövat och reduceras med 40 procent av årsinkomsten upp till ett och ett halvt prisbasbelopp och med 45 procent av inkomsten däröver. Det särskilda bostadstillägget betalas ut som en utfyllnad om inkomsten efter det att bostadskostnaden är betald understiger 122 procent av prisbasbeloppet. Särskilt bostadstillägg betalas i dessa fall ut upp till denna nivå.

Målet för anslaget är att garantera personer med folkpension en skälig levnadsnivå efter det att en skälig bostadskostnad är betald.

Regeringens överväganden

Reglerna för BTP har ändrats åtskilliga gånger under senare decennier. I väsentliga delar har dock principerna för beräkning av årsinkomst varit oförändrade. KBT-utredningen (SOU 1992:21) föreslog visserligen ett nytt inkomstbegrepp men detta har inte genomförts i avskriften på det nya ålderspensionssystemet och de krav detta för med sig. Därutöver är förslag till nya regler för förtidspension jämte grundskydd under beredning inom Socialdepartementet (prop. 1997/98:111). Vidare föreslog utredningen för översyn av inkomstbegreppet inom bidrags- och socialförsäkringssystemen (IBIS) (SOU 1997:85) och RFV (S97/4906/F) grundläggande förändringar i beräkningen av årsinkomst för BTP. År 1998 tillsatte regeringen därför en utredning (dir. 1997:150) med uppdrag att se över regelsystemet vid inkomstprövning för BTP med beaktande av de förslag och krav som framförts under senare år. Utredningen skall vara klar under våren 1999.

Resultatinformation

Riksförsäkringsverket beräknar i budgetunderlaget utgifterna för anslaget bostadstillägg till pensionärer under budgetåret 1999 till 9 363 300 000 kronor. Omräknat med aktuell befolkningsprognos, bostadskostnadsindex och förslagen i denna proposition beräknas utgifterna för budgetåret 1999 till 9 841 000 000 kronor.

I Budgetpropositionen 1998 (prop. 1997/98:1) aviserade regeringen att den år 1998 skulle komma med förslag som varaktigt skulle reducera utgifterna inom anslaget med 120 miljoner kronor. Ekonomin går nu bättre än förväntat. Regeringen har därför beslutat att inte lämna några förslag på besparingar inom anslaget.

Bostadstillägget var tidigare kommunalt men är sedan den 1 januari 1995 statligt. Utöver bostadstillägg från detta anslag kan en kommun enligt övergångsbestämmelserna t.o.m. år 1998 lämna kompletterande kommunalt bostadstillägg som helt finansieras av resp. kommun. I augusti 1998 utbetalades sådant kommunalt bostadstillägg till 26 500 pensionärer.

I anslaget bostadstillägg till pensionärer ingår bostadstillägg både förtidspensionärer och ålderspensionärer.

Anslagsunderskridandet beror bland annat på att antalet ålderspensionärer berättigade till bostadstillägg minskar.

De utgiftsstyrande faktorerna för anslaget är främst utvecklingen av medelpensionen i ATP-systemet samt utvecklingen av boendekostnaderna.

Slutsatser

Förtidspensionärerna uppgår i antal till ungefär 25 procent av alla BTP-tagare och tar i anspråk ungefär lika stor del av utgifterna. Medan antalet förtidspensionärer med bostadstillägg ökar, så minskar antalet ålderspensionärer med bostadstillägg. Sammantaget minskar antalet pensionärer med bostadstillägg successivt.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 9 841 000 000 kronor anvisas under anslaget A3 Bostadstillägg till pensionärer för år 1999. För åren 2000 och 2001 beräknas medelsbehovet till 9 702 000 000 kronor respektive 9 514 000 000 kronor.

A4 Delpension

Tabell 3.11 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

1997	Utfall	1 065 423 ¹		
1998	Beräknat utgift	599 000 ¹	Utgifts- prognos	579 000
1999	Förslag	204 009		
2000	Beräknat	102 000		
2001	Beräknat	125 000		

¹Anvisade medel vid sidan av statsbudgeten

Anslaget omfattar delpension och är nytt under detta utgiftsområde fr.o.m. budgeten för år 1999. Anslaget finansieras via allmänna skattemedel. Delpensionsavgiften har avskaffats fr.o.m. år 1999. Eftersom delpension ger pensionsrätter i det reformerade ålderspensionssystemet skall anslaget belastas med statliga ålderspensionsavgifter, se bilaga 3, volym 1.

Utgifterna för delpension uppgick år 1997 till 1 065 miljoner kronor. Utgifterna för år 1998 beräknas underskrida anvisade medel med

20 miljoner kronor eller ca 3 procent. De beräknade kostnaderna för åren 1999 till 2001, fördelade på förmånsutbetalning och statlig ålderspensionsavgift, framgår av nedanstående tabell.

Tabell 3.12 Beräknade utgifter fördelade på förmåns-utbetalningar och ålderspensionsavgifter

Miljoner kronor

	Total kostnad	Förmån	Ålderspensions-avgift
1999	204	192	12
2000	102	96	6
2001	125	118	7

Delpensionsförsäkringen har haft som syfte att möjliggöra en successiv övergång från förvärvsarbete till livet som pensionär. Efter införandet av det reformerade ålderspensionssystemet finns emellertid inte längre behov av en särskild delpension. Ålderspensionssystemet i sig ger i framtiden stort utrymme för uttag av partiell ålderspension i kombination med fortsatt förvärvsarbete såväl före som efter 65 års ålder. Delpensionssystemet kommer därför att avvecklas.

Regeringens överväganden

Resultatinformation

Riksförsäkringsverket beräknar i budgetunderlaget utgifterna för delpension under budgetåret 1999 till 191 000 000 kronor.

Regeringen delar verkets bedömning. Omräknat med aktuellt prisbasbelopp och inklusive ålderspensionsavgift beräknas medelsbehovet för budgetåret 1999 till 204 009 000 kronor.

Utgiftsstyrande faktorer för anslaget är, förutom prisbasbeloppsutvecklingen, utvecklingen av antalet pensionstagare och delpensionens medelbelopp. År 1994 genomfördes vissa regeländringar inom delpensionsförsäkringen. Därefter har antalet personer som uppbär delpension minskat successivt.

Slutsatser

Nyttillkomna pensionärer har, på grund av de ändrade reglerna, ett lägre genomsnittligt pensionsbelopp än tidigare års nyttillkomna. Detta har medfört att delpensionsutbetalningarna har minskat kraftigt. I samband med att möjligheterna att ansöka om delpension upphör fr.o.m. år 2001 kan dock förväntas en viss ökad tillströmning av nyttillkomna pensionärer år 2000.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 204 009 000 kronor anvisas under anslaget A4 Delpension för år 1999. För budgetåren 2000 och 2001 beräknas medelsbehovet till 102 000 000 kronor respektive 125 000 000 kronor.